

**ДЕРЖЛІСАГЕНТСТВО
ДЕРЖАВНЕ СПЕЦІАЛІЗОВАНЕ ГОСПОДАРСЬКЕ
ПІДПРИЄМСТВО «ЛІСИ УКРАЇНИ»
ФІЛІЯ «ЛІСОВИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЦЕНТР»
ДП «ЛІСИ УКРАЇНИ»**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор філії

Леся ОЛІЙНИК

«22» серпня 2026 р.

**ОСВІТНЯ ПРОГРАМА
професійного навчання (підвищення кваліфікації)
начальників відділів, відділень, секторів, провідних інженерів,
інженерів охорони та захисту лісу**

Термін навчання – 45 годин/1,5 кредиту ЄКТС

Форма навчання – очна або дистанційна,
з або без відриву від виробництва.

Розробники:

Віталій РОМАНЕНКО – начальник
відділу навчання та розвитку
персоналу філії «Лісовий
навчальний центр» ДП «Ліси
України», PhD

Вадим МАСЛАЙ – викладач філії
«Лісовий навчальний центр» ДП
«Ліси України»

СХВАЛЕНО на засіданні Педагогічної ради
філії «Лісовий навчальний центр» ДП «Ліси України»
протокол № 4 від «19» серпня 2026 р.

Боярка – 2026

Рецензенти:

Сидоренко С. Г. – старший дослідник, завідувач сектору екології лісу, Українського ордену «Знак пошани» науково-дослідного інституту лісового господарства та агролісомеліорації ім. Г.М. Висоцького, *кандидат сільськогосподарських наук*;

Ковалевський С. Б. – професор кафедри ботаніки, дендрології та лісової селекції Національного університету біоресурсів і природокористування України Міністерства освіти і науки України, *доктор сільськогосподарських наук*.

РЕЦЕНЗІЯ

на **Освітню програму професійного навчання**
(**підвищення кваліфікації**) **начальників відділів, відділень, секторів,**
провідних інженерів, інженерів охорони та захисту лісу
розроблену **філією «Лісовий навчальний центр» ДП «Ліси України»**

Освітня програма підвищення кваліфікації начальників відділів, відділень, секторів, провідних інженерів, інженерів охорони та захисту лісу розроблена з метою забезпечення безперервного професійного розвитку працівників лісової галузі та спрямована на вдосконалення знань і практичних навичок відповідно до сучасних вимог ведення лісового господарства.

Актуальність програми обумовлена необхідністю підвищення рівня професійної підготовки фахівців, які відповідають за організацію та координацію заходів з охорони і захисту лісів, здійснення контролю за дотриманням вимог лісового законодавства, організацію роботи з попередження та ліквідації лісових пожеж, а також забезпечення належного санітарного стану лісових насаджень. В умовах зростання антропогенного навантаження на лісові екосистеми та посилення впливу кліматичних змін питання якісної підготовки таких фахівців набуває особливого значення.

Зміст освітньої програми сформовано з урахуванням сучасних тенденцій розвитку лісового господарства та чинної нормативно-правової бази. До програми включено теми, що охоплюють питання лісового, земельного та трудового законодавства, антикорупційної діяльності, організації роботи державної лісової охорони, управління виробничими процесами, охорони праці та безпеки під час проведення лісогосподарських заходів. Такий комплексний підхід дозволяє сформувати у слухачів цілісне розуміння функціонування системи управління лісовим господарством та місця служби охорони і захисту лісу в цій системі.

Позитивною особливістю програми є поєднання правових, організаційних, екологічних та виробничих аспектів професійної діяльності. Значна увага приділяється питанням профілактики та боротьби з лісовими пожежами, застосуванню сучасних методів виявлення та ліквідації осередків шкідників і хвороб лісу, документуванню фактів лісопорушень, а також використанню сучасних інформаційних технологій у сфері охорони та захисту лісів.

Окремо слід відзначити включення до програми питань впровадження наближеного до природи лісівництва та сприяння природному поновленню лісів. Вивчення зазначених тем забезпечує формування сучасного екологічного

підходу до ведення лісового господарства та сприяє поширенню практик сталого управління лісовими ресурсами. Важливим є також ознайомлення слухачів із європейськими підходами до ведення лісового господарства, що відповідає сучасним процесам гармонізації національного законодавства із законодавством Європейського Союзу.

Результати навчання визначені чітко та узгоджуються з професійними функціями працівників охорони та захисту лісу. Після завершення навчання слухачі набувають необхідних компетентностей для організації роботи з охорони лісів від пожеж та лісопорушень, проведення лісопатологічного моніторингу, планування заходів із захисту лісів, здійснення контролю за виконанням вимог законодавства та впровадження сучасних технологій відтворення лісів.

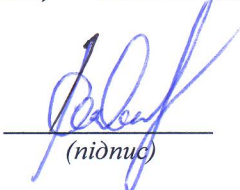
Навчальний план освітньої програми передбачає оптимальне співвідношення теоретичної та практичної підготовки. Практичні заняття та виконання розрахункової роботи сприяють закріпленню отриманих знань, розвитку професійного мислення та формуванню навичок прийняття обґрунтованих рішень у виробничих ситуаціях. Запропоновані форми підсумкового контролю забезпечують перевірку як теоретичних знань, так і практичної готовності слухачів до виконання посадових обов'язків.

У цілому освітня програма характеризується актуальністю, системністю та практичною спрямованістю. Її зміст повною мірою відповідає сучасним потребам лісової галузі та сприяє підвищенню професійної компетентності працівників, відповідальних за охорону і захист лісових ресурсів.

Висновок: освітня програма підвищення кваліфікації начальників відділів, відділень, секторів, провідних інженерів, інженерів охорони та захисту лісу є актуальною, відповідає вимогам професійної діяльності фахівців лісового господарства та рекомендується до використання в освітньому процесі для підвищення кваліфікації працівників галузі.

Рецензент старший дослідник, завідувач сектору екології лісу, Українського ордену «Знак пошани» науково-дослідного інституту лісового господарства та агролісомеліорації ім. Г.М. Висоцького, кандидат сільськогосподарських наук Сергій СИДОРЕНКО

18.06.2026
(дата)

(підпис)

РЕЦЕНЗІЯ
на Освітню програму професійного навчання
(підвищення кваліфікації) начальників відділів, відділень, секторів,
провідних інженерів, інженерів охорони та захисту лісу
розроблену філією «Лісовий навчальний центр» ДП «Ліси України»

Освітня програма підвищення кваліфікації начальників відділів, відділень, секторів, провідних інженерів, інженерів охорони та захисту лісу розроблена з урахуванням сучасних вимог до професійної діяльності працівників лісового господарства та спрямована на удосконалення професійних компетентностей відповідно до актуальних викликів і завдань галузі.

Зміст програми відповідає потребам практичної діяльності фахівців, які здійснюють організацію та контроль заходів з охорони і захисту лісів від пожеж, незаконних рубок, інших лісопорушень. Значна увага приділена питанням дотримання вимог природоохоронного законодавства, забезпечення належного рівня екологічної безпеки та реалізації державної політики у сфері охорони, захисту та відтворення лісів.

Метою програми є поглиблення та оновлення знань слухачів щодо основ управління, економіки, трудового, земельного та лісового законодавства, нормативно-правового забезпечення діяльності державної лісової охорони, організації охорони лісів від пожеж, боротьби зі шкідниками та хворобами лісу, а також підвищення рівня управлінських компетентностей. Такий підхід забезпечує комплексне формування професійних знань та навичок, необхідних для ефективного виконання посадових обов'язків.

Структура освітньої програми є логічною та послідовною. Програма охоплює актуальні питання охорони та захисту лісів, організації лісогосподарського виробництва, застосування сучасних технологій у лісовому господарстві, використання геоінформаційних систем, впровадження принципів наближеного до природи лісівництва, а також враховує сучасні тенденції розвитку галузі та вимоги європейської інтеграції. Включення до програми питань цифровізації виробничих процесів та використання автоматизованих інформаційних систем свідчить про її відповідність сучасним вимогам управління лісовими ресурсами.

Особливої уваги заслуговує поєднання теоретичної та практичної підготовки. Передбачене виконання розрахункової роботи та проходження практичних занять сприяє закріпленню отриманих знань, формуванню навичок прийняття управлінських рішень, організації профілактичних заходів щодо

охорони лісів від пожеж, проведення заходів із захисту лісових насаджень та застосування сучасних підходів до відтворення лісів.

Важливим аспектом програми є вивчення нормативно-правових засад діяльності державної лісової охорони, порядку документування лісопорушень, питань адміністративної та кримінальної відповідальності за порушення лісового законодавства, а також вимог антикорупційного законодавства. Це сприяє підвищенню правової обізнаності слухачів та формуванню належного рівня професійної відповідальності.

Перелік результатів навчання сформульований чітко та відповідає посадовим обов'язкам фахівців з охорони та захисту лісу. Отримані знання та практичні навички дозволять слухачам ефективно організовувати роботу з охорони і захисту лісів, здійснювати контроль за дотриманням вимог законодавства, планувати та реалізовувати профілактичні заходи, застосовувати сучасні методи відтворення лісів і забезпечувати належний рівень безпеки під час виконання лісогосподарських робіт.

Обсяг навчального навантаження є достатнім для досягнення визначених результатів навчання. Передбачені форми контролю знань забезпечують об'єктивне оцінювання рівня підготовки слухачів та ступеня засвоєння програмного матеріалу.

Загалом освітня програма є актуальною, змістовною, практично орієнтованою та відповідає сучасним потребам лісогосподарського виробництва. Її реалізація сприятиме підвищенню професійного рівня працівників, удосконаленню їх управлінських компетентностей, підвищенню ефективності заходів з охорони та захисту лісів, а також забезпеченню сталого ведення лісового господарства.

Висновок: освітня програма підвищення кваліфікації начальників відділів, відділень, секторів, провідних інженерів, інженерів охорони та захисту лісу відповідає вимогам професійної підготовки фахівців лісової галузі та може бути рекомендована до впровадження в освітній процес.

*Рецензент професор кафедри ботаніки, дендрології та лісової селекції
Національного університету біоресурсів і природокористування України,
доктор сільськогосподарських наук, професор Сергій КОВАЛЕВСЬКИЙ*

18.06.2026р
(дата)

(підпис)

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

**до освітньої програми підвищення кваліфікації начальників відділів,
відділень, секторів, провідних інженерів, інженерів охорони та захисту лісу**

Освітня програма та навчальний план освітньої програми розраховані на інженера з охорони та захисту лісу, який за посадовими обов'язками організовує роботи з охорони і захисту лісу від пожеж і лісопорушень, від пошкодження лісових насаджень шкідниками та хворобами, з проведення природоохоронних заходів.

Метою освітньої програми є: ознайомлення слухачів з основами економіки, управління, трудового, лісового і земельного законодавства, постановами, розпорядженнями, наказами, методичними, нормативними та іншими керівними документами, що стосуються виробничо-господарської діяльності, тактикою і засобами гасіння лісових пожеж, боротьби з шкідниками та хворобами лісу, нормативно-правовою базою щодо адміністративної та кримінальної відповідальності за лісопорушення та повноваження державної лісової охорони.

Завдання освітньої програми – вивчення, вдосконалення та набуття необхідних знань, навичок, компетентностей які використовуються під час трудової діяльності інженера з охорони та захисту лісу, формування структурованої системи управління підлеглими, дотримуючись норм та правил відповідних нормативно-правових актів та покладених обов'язків.

Освітня програма складається з 5 модулів та 21 теми. Методика навчання базується на використанні сучасних інформаційних технологій, геоінформаційних систем управління лісовими ресурсами, вивченні основних законодавчих актів у сфері лісового та мисливського господарства, прогресивних технологій відтворення лісів та використання лісових ресурсів, теоретичних і практичних засад наближеного до природи лісівництва, розуміння вимог європейських стандартів до лісового господарства та впливу євроінтеграційних процесів на національне лісове законодавство, застосуванні екологічних процесів для формування біологічно-стійких та високопродуктивних лісових біоценозів.

За результатами опанування освітньої програми слухач повинен знати:

- нормативно-правові акти, що регулюють порядок організації охорони лісів від лісопорушень, охорони і захисту лісів від пожеж, шкідників і хвороб;
- основи лісового та земельного законодавства;
- права та обов'язки посадових осіб в сфері антикорупційного законодавства;
- основи управління виробничими процесами;
- способи та методи відтворення лісів;
- основні вимоги до впровадження наближеного до природи лісівництва в Україні;
- основні заходи для сприяння природного поновлення;
- вимоги безпеки під час проведення основних лісгосподарських

заходів.

Уміти:

- оформлювати протоколи про лісопорушення;
- проводити комплекс заходів щодо нагляду, попередження та боротьби з хворобами та шкідниками лісів;
- впроваджувати заходи наближеного до природи лісівництва;
- застосовувати різні алгоритми вибору методів, способів та технологій відтворення лісів;
- контролювати дотримання вимог безпеки під час проведення лісогосподарських заходів;
- планувати та проводити профілактичні заходи щодо охорони лісів від пожеж;
- застосовувати стратегічні та тактичні прийоми під час гасіння лісових пожеж;
- використовувати автоматизовану систему «Пожежі».

Термін навчання – 45 академічних годин, з них 30 годин це теоретична підготовка в он-лайн форматі без відриву від виробництва (частина тем передбачена до самостійного опрацювання слухачами відповідно до списку літератури), 8 годин практична підготовка¹ з відривом від виробництва. Перевірка знань розрахована на 2 години. Розподіл модулів та тем має орієнтовний характер, послідовність і кількість годин за модулями та темами може змінюватись в межах визначеного часу передбаченого освітньою програмою.

Під час проходження навчання передбачено виконання розрахункової роботи слухачами для формування необхідних знань та навичок відповідно до покладених на них посадових обов'язків.

Форма навчання – очна або дистанційна, з або без відриву від виробництва.

Навчання за програмою завершується підсумковим контролем знань (тести, співбесіди, виконання практичних завдань тощо). Після успішного проходження контролю знань філія «Лісовий навчальний центр» ДП «Ліси України» видає слухачу сертифікат встановленого зразка.

¹ За умови закінчення воєнного стану та виконання заходів безпеки слухачами під час практичних занять. До закінчення воєнного стану, заняття проводяться в он-лайн форматі.

НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН

**підвищення кваліфікації начальників відділів, відділень, секторів,
провідних інженерів, інженерів охорони та захисту лісу**

Освітньо-кваліфікаційний рівень – бакалавр, магістр

Кількість годин/кредитів ЄКТС – 45 / 1,5 ЄКТС

Форма підсумкового контролю – підсумкове тестування

№ п/п	Найменування модулів та тем	Всього годин	у т. ч.			
			лекції	ПЗ	СРС	КЗ
1	2	3	4	5	6	7
Загальна складова						
1	<u>Модуль 1. Управління лісами на засадах сталого розвитку.</u>	2	2			
1.1	Концепція та складові сталого розвитку лісового господарства.	1	1			
1.2	Геоінформаційна система управління лісовими ресурсами України.	1	1			
	<u>Модуль 2 Основи правознавства</u>	6	4	2*		
2.1	Лісове та земельне законодавство України.	2	2			
2.2	Адміністративна та кримінальна відповідальність за лісопорушення. Повноваження державної лісової охорони. <i>*Ознайомлення з правилами заповнення протоколу про лісопорушення</i>	4	2	2*		
Функціональна складова						
	<u>Модуль 3 Управління виробництвом</u>	4	4			
3.1	Управління процесами підприємства, планування виробничо-господарської діяльності	2	2			
3.2	Формування ризикорієнтованого мислення	1	1			
3.3	Система ЕОД. Вимоги до користування функціональними доповненнями.	1	1			
Галузева складова						
	<u>Модуль 4. Організація ведення лісового господарства та захисту лісів</u>	19	13	2*	4	
4.1	Особливо небезпечні шкідники в розсадниках і лісових культурах та методи боротьби з ними.	2	2			
4.2	Особливо небезпечні хвороби в розсадниках і лісових культурах та методи боротьби з ними.	2	2			
4.3	Методи захисту хвойних насаджень від шкідників і хвороб. <i>*Ознайомлення з методами захисту хвойних насаджень в надлісництвах.</i>	2	1	1*		
4.4	Методи захисту листяних насаджень від шкідників і хвороб. <i>*Ознайомлення з методами захисту листяних насаджень в надлісництвах</i>	2	1	1*		
4.5	Нормативні документи з ведення охорони та захисту лісів.	2	2			

1	2	3	4	5	6	7
4.6	Наближене до природи лісівництво: критерії та перспективи впровадження в Україні. Рубки переформування.	2	1		1	
4.7	Сучасний стан, проблеми, та шляхи удосконалення відтворення лісів України	3	2		1	
4.8	Поширення популяцій шкідливих комах в умовах змін клімату.	2	1		1	
4.9	Заходи з поліпшення санітарного стану лісів. Призначення санітарних рубок з урахуванням категорії стану дерев.	2	1		1	
5	Модуль 5 Охорона праці та пожежна безпека	12	7	4*	1	
5.1	Охорона лісів від пожеж. Структура лісопожежних формувань. Гасіння пожеж: стратегія, тактика. Вимоги безпеки під час гасіння лісових пожеж. <i>*Ознайомлення з досвідом охорони лісів від пожеж в надлісництвах.</i>	4		4*		
5.2	Природна пожежна небезпека лісу. Пожежна небезпека в лісі за умовами погоди. Профілактичні протипожежні заходи.	3	2		1	
5.3	Права і обов'язки лісового пожежного в межах існуючих нормативно-правових актів. Структура лісопожежних формувань. Завдання відомчої пожежної охорони	2	2			
5.4	Охорона праці (правила особистої безпеки лісового пожежного) під час гасіння невеликих, великих та особливо великих пожеж.	2	2			
5.5	Профілактичні протипожежні заходи. Автоматизована система «Пожежі».	1	1			
6	Контроль знань	2				2
6.1	Підсумкове тестування	2				2
	Всього за програмою	45	30	8*	5	2

** За умови закінчення воєнного стану та виконання заходів безпеки слухачами під час практичних занять. До закінчення воєнного стану, заняття проводяться в он-лайн форматі.*

ПРОГРАМА КУРСУ

Загальна складова

Модуль 1 Управління лісами на засадах сталого розвитку.

Тема 1.1 Концепція та складові сталого розвитку лісового господарства.

Сутність сталого розвитку. Концепція управління лісами на засадах сталого розвитку. Принципи функціонування лісових екосистем. Міжнародні ініціативи з питань захисту лісів Європи та їх вплив на формування концепції управління лісами на засадах сталого розвитку. Принципи управління лісами на засадах сталого розвитку. Державна стратегія управління лісами України до 2035 року. Лісова політика в контексті світових тенденцій у сфері економічного розвитку і збереження довкілля. Інструменти лісової політики України. Державне регулювання та управління у сфері лісових відносин. Повноваження органів законодавчої та виконавчої влади у сфері лісових відносин.

Тема 1.2 Геоінформаційна система управління лісовими ресурсами України.

Основи ГІС, застосування у лісовому господарстві, аналіз і використання просторових даних. Методи оцінки лісових ресурсів. ГІС для управління лісовими ресурсами. Використання сучасних геоінформаційних технологій для національної інвентаризації лісів.

Модуль 2 Основи правознавства

Тема 2.1 Лісове та земельне законодавство України.

Законодавчі акти, що регулюють земельні та лісові відносини. Основні положення Земельного та Лісового кодексів України. Власність на землю та ліси. Порядок надання земель та лісів у користування. Перехід прав на землю та ліси. Порядок зміни цільового призначення, вилучення та надання у користування різних за цільовим використанням земель. Плата за використання земель. Державне управління та державний контроль у сфері використання земель та лісів.

Тема 2.2 Адміністративна та кримінальна відповідальність за лісопорушення. Повноваження державної лісової охорони.

Нормативно-правова база щодо адміністративної та кримінальної відповідальності за лісопорушення. Повноваження державної лісової охорони.

Функціональна складова

Модуль 3. Управління виробництвом

Тема 3.1 Управління процесами підприємства, планування виробничо-господарської діяльності

Сутність управління, сфери і типи управління. Принципи управління як об'єктивні правила управлінської поведінки. Методи управління виробництвом. Функції управління та їх взаємозв'язок з методами. Мотивація персоналу. Цілі планування виробничо-господарської діяльності. Основні етапи планування. Роль планування у виробничо-господарській діяльності. Планування соціального і економічного розвитку.

Тема 3.2 Формування ризикорієнтованого мислення

Визначення терміну «ризик». Що таке ризик-орієнтоване мислення і як воно працює. Роль лідерства у впровадженні ризик-орієнтованого мислення. Планування ризику з використанням ризик-орієнтованого мислення. Комплекс заходів та методів для управління небезпеками. Операційні стратегії засновані на ризик-орієнтованому мисленню.

Тема 3.3 Система ЕОД. Вимоги до користування функціональними доповненнями

Законодавчі підстави єдиної державної системи електронного обліку деревини в Україні. Основні критерії системи. Переміщення, перевезення та реалізація лісопродукції. Інструкція з ведення електронного обліку деревини. Фотофіксація деревини.

Галузева складова

Модуль 4. Організація ведення лісового господарства та захисту лісів

Тема 4.1 Особливо небезпечні шкідники в розсадниках і лісових культурах та методи боротьби з ними.

Особливості розвитку, ознаки виявлення, заходи боротьби із шкідниками плодів та насіння (шишковий смолюх, вогнівка, модринова муха, жолудевий довгоносик). Особливості розвитку, організація нагляду та обстеження, заходи захисту (профілактичні, фізико-механічні, хімічні) проти шкідників посадкового матеріалу в розсадниках, лісових культурах і молодняках (хрущі - травневі, мармуровий, східний, західний, червневий). Особливості обстеження соснових культур на заселеність шкідниками молодих стовбурів (великий сосновий довгоносик, сосновий підкоровий клоп). Особливості розвитку, шкодочинність, заходи боротьби проти шкідливих видів комах, які загрожують лісовим культурам до періоду їх зімкнення (шишкова листовійка, пагонов'юн-смолюх, літній пагонов'юн, зимуючий пагонов'юн, пильщик-ткач поодинокий).

Тема 4.2 Особливо небезпечні хвороби в розсадниках і лісових культурах та методи боротьби з ними.

Хвороби насіння. Виявлення, нагляд, профілактичні заходи та заходи боротьби. Виявлення, нагляд, профілактичні заходи та заходи боротьби з ними з хворобами в лісових розсадниках. Лісові культури до періоду їх зімкнення – ознаки, нагляд, профілактика та заходи боротьби.

Тема 4.3 Методи захисту хвойних насаджень від шкідників і хвороб.

Видовий склад шкідників хвойних насаджень. Видовий склад основних хвороб хвойних насаджень. Біологічний та хімічний методи захисту від хвоєгризучих шкідників. Методи щодо оздоровлення хвойних насаджень в осередках хвороб.

Тема 4.4 Методи захисту листяних насаджень від шкідників і хвороб

Видовий склад шкідників листяних насаджень. Видовий склад основних хвороб листяних насаджень. Біологічний та хімічний методи захисту від листогризучих шкідників. Методи щодо оздоровлення листяних насаджень в осередках хвороб.

Тема 4.5 Нормативні документи з ведення охорони та захисту лісів.

Облік, моніторинг в осередках шкідників і хвороб лісу (повідомлення про появу ознак погіршення санітарного стану лісів, проектна відомість ведення рекогносцирувального нагляду, книга обліку шкідників і хвороб лісу тощо). Терміни та відповідність ведення. Заходи з поліпшення санітарного стану лісів (документи, регламентовані Санітарними правилами і в лісах України). Дані з результатами лісопатологічних обстежень (акти, лісопатологічний журнал).

Тема 4.6 Наближене до природи лісівництво: критерії та перспективи впровадження в Україні. Рубки переформування

Наближене до природи лісівництво: теоретичні і практичні засади. Законодавчі документи впровадження НПЛ. Принципи, методи і способи НПЛ. Основні принципи проведення рубок переформування лісових насаджень на засадах НПЛ. Лісовпорядкування лісів на засадах наближеного до природи лісівництва. Рубки переформування в похідних насадженнях.

Тема 4.7 Сучасний стан, проблеми, та шляхи удосконалення відтворення лісів України

Головні цілі, основні об'єкти та загальні положення концепції відтворення лісів на еколого-лісівничих засадах. Основні вимоги до методів і способів адаптаційного підходу до відтворення лісів. Зонування території України за потенційною успішністю природного насіннєвого поновлення лісотвірних порід. Еколого-лісівнича класифікація ділянок та алгоритм заліснення окремих категорій площ лісовідтворювального фонду. Вимоги до проведення головних рубок та підготовки зрубів до заліснення. Заходи сприяння появі природного поновлення: види, умови застосування, особливості проведення та їх ефективність. Основні принципи створення і вирощування лісових культур. Вимоги до початкової гущини та розміщення садивних місць у лісових культурах.

Тема 4.8 Поширення популяцій шкідливих комах в умовах змін клімату.

Закономірності виникнення та розвитку спалахів масового розмноження первинних шкідників лісу. Закономірності виникнення та розвитку спалахів масового розмноження вторинних шкідників лісу. Ризики та виклики сьогодення щодо ймовірностей поширення шкідливих комах в умовах змін клімату.

Тема 4.9 Заходи з поліпшення санітарного стану лісів. Призначення санітарних рубок з урахуванням категорії стану дерев.

Санітарні правила в лісах України. Види, обсяги, строки, місце та особливості здійснення заходів з поліпшення санітарного стану лісів. Погодження переліку заходів з поліпшення санітарного стану лісів. Санітарні вимоги до проведення рубок та використання лісових ресурсів. Профілактика виникнення та поширення осередків шкідників і хвороб лісу та боротьба з ними. Збудники хвороб насіння, садивного матеріалу, лісових культур: виявлення, нагляд, профілактика та заходи боротьби з ними. Небезпечні шкідливі види комах лісових розсадників і лісових культур та заходи з регулювання чисельності їх популяцій.

Модуль 5 Охорона праці та пожежна безпека

Тема 5.1 Охорона лісів від пожеж. Структура лісопожежних формувань. Гасіння пожеж: стратегія, тактика. Вимоги безпеки під час гасіння лісових пожеж.

Законодавчі нормативні акти з питань охорони лісів в Україні. Відповідальні особи щодо охорони природних ландшафтів від пожеж та їх гасіння. Порядок організації гасіння лісових пожеж. Обов'язки керівника щодо організації гасіння лісових пожеж. Повноваження органів влади щодо реагування на надзвичайні ситуації пов'язані з пожежами в лісовому та природно-заповідному фонді. Координація дій органів державної влади, місцевого самоврядування, органів управління і сил цивільного захисту, організованого та планового виконання комплексу заходів і робіт з ліквідації наслідків лісових пожеж. Поняття про спеціальну комісію з ліквідації наслідків НС, її повноваження. Керівники робіт з ліквідації наслідків НС. Штаб з ліквідації наслідків НС: структура, повноваження та обов'язки. Особливості утворення робочих груп. Базова термінологія лісового пожежного.

Тема 5.2 Природна пожежна небезпека лісу. Пожежна небезпека в лісі за умовами погоди. Профілактичні протипожежні заходи.

Лісові горючі матеріали як первинні або вторинні об'єкти загоряння. Характеристика горючих матеріалів та їх вплив на ступінь пожежної небезпеки окремих типів лісу. Оцінка лісових ділянок за ступенем природної пожежної небезпеки. Метеорологічні умови як фактор виникнення і поширення лісових пожеж. Пожежна небезпека за умовами погоди – швидкість вітру, температура повітря та ґрунту, вологість повітря, кількість опадів. Показники пожежонебезпечності: клас і ступінь пожежної небезпеки. Прогнозування природної пожежної небезпеки. Комплексний показник горимості (КПГ) та класи пожежної небезпеки за умовами погоди. Регламент роботи команди лісової пожежної станції.

Тема 5.3 Права і обов'язки лісового пожежного в межах існуючих нормативно-правових актів. Структура лісопожежних формувань. Завдання відомчої пожежної охорони.

Нормативно-правові акти (НПА) щодо організації охорони лісів від пожеж. Базова термінологія. Структура лісопожежних формувань. Природна пожежна небезпека лісу. Гасіння пожеж (стадії гасіння, стратегія, тактика та методи гасіння). Небезпеки пов'язані із забрудненням лісів вибухонебезпечними предметами. Вимоги безпеки під час гасіння лісових пожеж.

Тема 5.4 Охорона праці (правила особистої безпеки лісового пожежного) під час гасіння невеликих, великих та особливо великих пожеж.

Організація безпеки та індивідуальний захист пожежних – законодавчі підстави. Безпека пожежного персоналу під час організації гасіння лісових пожеж та застосування засобів індивідуального захисту. Обов'язки керівника підприємства, підрозділу, пожежної команди по захисту пожежного персоналу. Екіпірування лісового пожежного. Спеціальний захисний одяг. Вимоги безпеки

під час застосування контрольованого вогню.

Тема 5.5 Профілактичні протипожежні заходи. Автоматизована система «Пожежі».

Законодавчі акти з охорони лісів від пожеж. Система охорони і захисту лісового та природно-заповідного фонду від пожеж, механізми її функціонування, повноваження центральних і місцевих органів влади та лісокористувачів. Відповідальність за забезпечення пожежної безпеки та контроль за її організацією. Комплекс протипожежних заходів щодо збереження, охорони та захисту лісів від пожеж. Повноваження державної лісової охорони, обласних та Київської міськдержадміністрацій, районних державних адміністрацій, сільських, селищних та міських рад щодо охорони і захисту лісів. Попередження, виявлення та гасіння пожеж.

Основні принципи користування автоматизованою системою «Пожежі». Вимоги до користування, заповнення та передачі інформації про виникнення, гасіння та ліквідацію пожеж.

Література

1. FSC® стандарт системи ведення лісового господарства для України FSC-STD-UKR-01.1-2024 V 1-1. Режим доступу: <https://ua.fsc.org/sites/default/files/2024-09/FSC-STD-UKR-01.1-2024%20V%201-1-UA.pdf> (дата звернення 18.06.2026)
2. Білоус А. М., Кашпор С. М., Миронюк В. В., Свинчук В. О., Леснік О. М. Лісотаксаційний довідник. Дніпро: Ліра, 2020. 364 с.
3. Вакулук П. Г., Самоплавський В. І. Лісовідновлення та лісорозведення в рівнинних районах України. Харків: Прапор, 2006. 383 с.
4. Гойчук А. Ф., Кульбанська І. М. Лісова фітопатологія: робоча програма та методичні поради до виконання практичних завдань навчальної практики з дисципліни «Лісова фітопатологія» для студентів закладів вищої освіти III–IV рівнів акредитації із спеціальності 205 – Лісове господарство ОС «Бакалавр». – Київ: КОМПРИНТ, 2020. – 23 с.
5. Гордієнко М. І. та ін. Культури сосни звичайної в Україні. Київ, 2002. 872 с.
6. Дейнека А. М. Лісове господарство: еколого-економічні засади розвитку. Київ: Знання, 2009. 264 с.
7. Завада М. М. Лісова ентомологія: підручник. – 2-ге вид., перероб. – Київ: Видавничий дім «Вініченко», 2017. – 380 с.
8. Закон України «Про охорону праці» від 14.10.1992 №2694-XII [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12> (дата звернення 18.02.2026).
9. Земельний кодекс України: Закон України від 25.10.2001 №2768-III [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14> (дата звернення 18.02.2026).
10. Зібцев С. В., Голдаммер Й. Г., Гуменюк В. В., Сошенський О. М. Захист населених пунктів, ферм та інших об'єктів сільської місцевості від пожеж: рекомендації для населення та місцевих органів влади України. Київ: ЦП «КОМПРИНТ», 2017. 52 с.
11. Зібцев С. В., Миронюк В. В., Богомолів В. В., Яворовський П. П., Сошенський О. М., Гуменюк В. В., Сендонін С. Є., Левченко В. В., Пузріна Н. В. Науково-методичне забезпечення створення геопорталу для оцінювання ризику, прогнозування та попередження природних пожеж в Україні: монографія. Київ: Наукова столиця, ФОП Шмидко Т. С., 2021. 340 с.
12. Зібцев С. В., Яворовський П. П., Сендонін С. Є. та ін. Лісова пірологія: підручник / за ред. С. В. Зібцева. 2-ге вид., випр. і допов. Київ: Наукова столиця, 2020. 423 с.
13. Інструкція з оформлення органами Державного комітету лісового господарства України матеріалів про адміністративні правопорушення: наказ Державного комітету лісового господарства України від 31.08.2010 №262 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення 18.02.2026).

14. Кишеньковий довідник лісового пожежного зони відчуження. Київ: НУБіП України; Регіональний Східноєвропейський центр моніторингу пожеж, 2018. 152 с.
15. Кишеньковий довідник лісового пожежного. Київ: Державне підприємство «Ліси України»; НУБіП України, 2024. 134 с.
16. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 №322-VIII [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08> (дата звернення 18.02.2026).
17. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 №8073-X [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10> (дата звернення 18.02.2026).
18. Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2012 №5403-VI [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17> (дата звернення 18.02.2026).
19. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 №2341-III [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення 18.02.2026).
20. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 №4651-VI [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення 18.02.2026).
21. Криницький Г. Т., Чернявський М. В. Наближене до природи лісівництво — основа сталого ведення лісового господарства в Карпатському регіоні (досвід України і Словаччини). Лісівництво і агролісомеліорація. 2015. Вип.126. С. 52–59.
22. Лісовий кодекс України: Закон України від 21.01.1994 №3852-XII [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3852-12> (дата звернення 18.02.2026).
23. Мазепа В. Г., Турко В. М., Сірук Ю. В., Курбет Т. В. Регіональне та соціальне лісівництво: навч. посіб. Житомир: Державний університет «Житомирська політехніка», 2023. 137 с.
24. Маурер В. М. та ін. Підвищення продуктивності лісів лісокультурними методами: навч. посіб. Київ: НУБіП України, 2010. 124 с.
25. Мешкова В. Л. (відп. уклад.). Методичні вказівки з нагляду, обліку та прогнозування поширення шкідників і хвороб лісу для рівнинної частини України. Харків, 2019. 88 с.
26. Мешкова В. Л. (відп. уклад.). Методичні рекомендації щодо обстеження осередків стовбурових шкідників лісу. Харків: УкрНДІЛГА, 2011. 27 с.
27. Мешкова В. Л., Висоцька Н. Ю., Орлов О. О., Бородавка В. О., Жежкун А. М., Усцький І. М. Тимчасові рекомендації щодо проведення першочергових заходів у соснових лісах, пошкоджених короїдами. Харків, 2017. 8 с.
28. Мешкова В. Л., Соколова І. М. Стовбурові шкідники незімкнених соснових культур у придонецьких борах: монографія. Харків: Планета-Прінт, 2017. 160 с.

29. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку організації охорони і захисту лісів» від 20.05.2022 №612 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/612-2022-%D0%BF> (дата звернення 18.02.2026).

30. Правила поліпшення якісного складу лісів: постанова Кабінету Міністрів України від 12.05.2007 №724 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/724-2007-%D0%BF> (дата звернення 18.02.2026).

31. Пузріна Н. В., Мешкова В. Л., Миронюк В. В., Бондар А. О., Токарева О. В., Бойко Г. О. Моніторинг шкідливих організмів лісових екосистем: навч. посібник. – 2-ге вид. – Київ: НУБіП України, 2025. – 276 с.

32. Пузріна Н. В., Мешкова В. Л., Миронюк В. В., Бондар А. О., Токарева О. В., Бойко Г. О. Моніторинг шкідливих організмів лісових екосистем: навч. посіб. Київ: НУБіП України, 2021. 274 с.

33. Рекомендації щодо обстеження соснових культур на заселеність шкідливими комахами / відп. уклад. В. Л. Мешкова. Харків: УкрНДІЛГА, 2008. 9 с.

34. Санітарні правила в лісах України: постанова Кабінету Міністрів України від 27.07.1995 №555 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/555-95-%D0%BF> (дата звернення 18.02.2026).

35. Свириденко В. Є. та ін. Лісівництво: підручник. Київ: Арістей, 2006. 544 с.

36. Сторчоус О. В. Адміністративна відповідальність за лісопорушення: практика застосування державною лісовою охороною України. Київ, 2011. 347 с.

37. Сторчоус О. В. Кримінальна відповідальність за самовільні порубки лісу: навч. посіб. Київ, 2012. 116 с.

38. Типове положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці та Перелік робіт з підвищеною небезпекою: наказ Державного комітету України з нагляду за охороною праці від 26.01.2005 №15 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення 18.02.2026).

39. Токарева О. В. та ін. Рекреаційне лісівництво: навчальний посібник. Київ: ФОП Ямчинський О. В., 2021. 466 с.

40. Цаль-Цалко Ю. С., Мороз Ю. Ю., Гайдучок Т. С. Організація та управління лісогосподарським виробництвом: навч. посіб. Житомир: Євро-Волинь, 2022. 448 с.

41. Цилюрик А. В., Шевченко С. В. Лісова фітопатологія. Київ: КВІЦ, 2008. 464 с.

42. Чернявський М. В. та ін. Наближене до природи лісівництво в Українських Карпатах. Львів: Піраміда, 2006. 88 с.

43. Яворовський П. П., Сендонін С. Є., Левченко В. В., Токарева О. В., Пузріна Н. В. Лісівництво: підручник. Київ: НУБіП України, 2021. 654 с.

Начальник відділу навчання та
розвитку персоналу

Віталій РОМАНЕНКО